

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Rapport Klimatindex 2010

– Rankning av kommunernas klimatarbete

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	3
2. Den globala klimatomställningen börjar lokalt	4
3. Inom vilka områden kan kommunerna minska klimatpåverkan	5
4. Metod, svarsfrekvens och poängsättning	6
4.1 Maxpoäng och poäng per delområde	6
4.2 Poängsättning per delområde	7
5. Övergripande resultat: totalvinnare	9
5.1 Toppkommunerna	9
6. Resultat i de olika delmomenten	10
6.1 Klimatmål och historiska utsläppsminskningar	10
6.2 Smarta transporter, kommunikation och samhällsplanering	11
6.3 Energiomställning och kommunens fastigheter	12
6.4 Matens klimatpåverkan	14
6.5 Internationella perspektiv	14
6.6 Gröna jobb	15
6.7 Goda exempel i klimatarbetet	15
7. Slutdiskussion	17
8. Bilagor	20

1. Sammanfattning

I ljuset av att de pågående klimatförhandlingarna ännu inte återhämtat sig från fiaskot i Köpenhamn är det oerhört glädjande att konstatera att kommunernas klimatarbete fortsätter med oförtruten stryka. Naturskyddsföreningens Klimatindex för kommuner syftar till att skapa ökad lokal- och nationell uppmärksamhet kring kommunernas framgångsrika klimatarbete, att uppmuntra dem som har kommit långt och sporra dem som inte kommit lika långt att höja sina ambitioner. Men enkäten är också en del av en större strategi från Naturskyddsföreningen. Att med hjälp av olika aktörsanalyser öka tempot i det svenska klimatarbetet vilket i sin tur kan påverka de internationella förhandlingarna som fortfarande präglas av bilden att minskade utsläpp begränsar möjligheten till ökad välfärd. De svenska erfarenheterna visar på motsatsen.

I Klimatindex 2010 granskar Naturskyddsföreningen kommunernas klimatarbete för tredje gången genom en enkät. Skillnaden från tidigare undersökningar är att vi denna gång, inte bara betygsatt mål och ambitioner, utan vad de faktiskt har genomfört i form av utsläppsminskningar och styrmedel. Kommunerna intensifierar nu sitt klimatarbete, minskar klimatpåverkan från byggnader och anpassar infrastrukturen till ökad livskvalitet och ett mindre fossilberoende samhälle. Mycket har gjorts, men det finns fortfarande många lågt hängande frukter att plocka för de flesta kommuner om man jämför med toppkommunerna.

Hela 76 procent av kommunerna har besvarat enkäten som skickades ut till landets kommunchef. Kommunerna utvärderas i Klimatindex 2010 utifrån följande huvudområden; klimatmål och historiska utsläppsförändringar (26 poäng), smarta transporter, kommunikation och samhällsplanering (27 p), energiomställning och kommunens fastigheter (22 p). Följande områden ingår men ger relativt sett färre poäng; matens klimatpåverkan, internationellt samarbete, gröna jobb och goda exempel i klimatarbetet (tillsammans 15 p).

Det är trångt på toppen, men Östersund är bästa klimatkommun enligt denna granskning tack vare ett omfattande och ambitiöst klimatarbete på alla områden. På andra plats kommer Stockholm som får höga poäng för sitt arbete med transporter och samhällsplanering. På tredjeplats finns Växjö med både tuffa klimatmål och faktiskt minskade utsläpp samt Malmö som kommit längre än många när det gäller energieffektivisering.

Inom delområdet mål och utsläpp, får fyra kommuner maxpoäng; Växjö, Södertälje, Huddinge och Botkyrka. De följer upp sina utsläpp och har mål som är ambitiösare än Naturskyddsföreningens rekommendation för Sverige till år 2020, d v s minst minus 40 % där hela betinget genomförs inom landet till skillnad från regeringens mål där endast till 27 % genomförs inom landet.

I avsnittet trafik och samhällsplanering fick Östersund flest poäng. Här belönades kommunernas arbete med videokonferenser, samhällsplanering, satsningar på kollektivtrafik och cykelvägar. I hälften av kommunerna är mer än 50 procent av kommunens personbilar miljöbilar. Sundbyberg är den kommun som fått flest poäng inom området energiomställning och kommunernas fastigheter. Energieffektivisering är ett eftersatt område i kommunerna och i landet i stort. 24 kommuner har mål för energieffektivisering som ligger i linje med eller överträffar EU:s mål på 20 procent till 2020. Endast 52 kommuner har tuffare byggnormer för energiåtgång än vad lagen kräver. Kommunerna belönades också för minskad klimatpåverkan av mat, internationella projekt som minskar utvecklingsländeras utsläpp, satsningar på gröna jobb och bra och unika klimatsatsningar. De ledande kommunerna genomför klimatomställningen och sitter inte och rullar tummarna i väntan på ambitiösare klimatpolitik som gör det lättare att göra rätt. Med rätt spelregler kan de göra än mer.

2. Den globala klimatomställningen börjar lokalt

Alla utsläpp är lokala någonstans på vår planet. Det lokala klimatarbetet i Sverige och i övriga delar av världen är än viktigare efter fiaskot i Köpenhamn. En global klimatomställning startar lokalt. Det är bråttom. Goda exempel skapar positiva ringar på vattnet.

Naturskyddsföreningens Klimatindex för kommuner syftar till att skapa ökad lokal- och nationell uppmärksamhet kring kommunernas framgångsrika klimatarbete, att uppmuntra dem som har kommit långt och sporra dem som inte kommit lika långt med att höja sina ambitioner. Naturskyddsföreningen publicerade den första klimatindexrapporten 2005, den andra rapporten gjordes 2007 och publicerades 2008 och nu presenteras den tredje rapporten.

Naturskyddsföreningens stora granskning visar återigen att många kommuner kommit långt i arbetet att bygga samhällen där gröna jobb skapas, livskvaliteten ökar och klimatbelastningen minskar. Många kommuner vidtar åtgärder som minskar klimatpåverkan från byggnader, mat, transporter samt genomför energiomställningen. Dessutom har många kommuner internationella projekt som leder till minskad klimatpåverkan i utvecklingsländer.

I takt med att kommunernas klimatarbete utvecklas och utifrån förbättrad kunskap om lösningar som kan tackla klimatkrisen har Naturskyddsföreningen valt att ändra frågorna och poängsättningen över tiden vilket gör att det inte går att göra direkta jämförelser mellan enkäterna 2005, 2007 och 2010. Förenklat kan man säga att tidigare enkäter fokuserade på mål och ambitioner medan denna undersökning fokuserar mer på faktiska åtgärder och styrmedel. Men många frågeområden känns igen från tidigare rapporter. Tre nya områden i 2010 års Klimatindex är mat, gröna jobb och internationella perspektiv.

När den förra rapporten "Klimatindex för kommuner

2007"¹ presenterades våren 2008 var klimatfrågan mycket het i media och medvetandet om klimatproblematiken hade ökat på rekordtid i hela världen, jämfört med när den första rapporten presenterades 2005. På nationell och europeisk nivå har vissa positiva politiska initiativ tagits senaste åren, men spelreglerna styr långt ifrån rätt. Och många kommuner tycks hantera sin besvikelse över att Köpenhamnmötet inte satte upp bindande regler för utsläppsminskningar och finansiering till klimatomställning och anpassning i Syd, med att kavla upp ärmarna och med än större beslutsamhet intensifiera klimatomställningen.

Allt fler är medvetna om möjligheterna som skapas i och med klimatomställningen och vill bidra till att världen inte passerar någon av de "tipping points", de tröskeleffekter för klimatsystemet, som om de passeras kan kasta planeten in i ett irreversibelt tillstånd. Ett exempel på en tröskeleffekt är om Grönlandsisen börjar smälta så mycket att det inte längre går att stoppa. Den lokala och nationella nivån får därför en allt viktigare roll i att minska utsläppen så att vi hinner hejda en skenande klimatförändringen. I Sverige finns många framgångsrika lokala initiativ som minskar de klimatpåverkande utsläppen och ställer om samhället till att bli kvitt sitt fossilberoende och öka livskvaliteten både här och i andra länder.

Bland Klimatindexets toppkommuner totalt samt bland de som är mest framgångsrika inom de olika delområdena finns mycket inspiration att hämta för politiker som är på jakt efter idéer på klimatförbättrande åtgärder och styrmedel att genomföra.

1. www.naturskyddsforeningen.se/natur-och-miljo/klimat/lonsamt-klimatarbete/klimatindex-2010/Klimatindex/

3. Inom vilka områden kan kommunerna minska klimatpåverkan

Svensken släpper ut 10 ton växthusgaser per år om man räknar in importen och drar ifrån exporten. Utsläppen fördelas på följande huvud-områden; bo (ca 30 procent), resa (ca 30 procent), äta (25 procent) och shoppa (ca 15 procent).

2008 stod inrikestransporter för den största andelen av de svenska utsläppen av växthusgaser (32 procent). Därefter följer utsläppen från industri (26 procent), jordbruk (13 procent) och el- och värmeproduktion (12 procent). Utsläppen från bostäder och lokaler står för 7 procent av utsläppen medan 3 procent av utsläppen kommer från avfallssektorn. I dessa siffror ingår inte utrikestransporter som t ex flyget. Ser man till slutlig total energianvändning i Sverige år 2008 stod industrin för 25 procent, inrikes transporter för 17 procent, bebyggelsesektorn för 23, utrikes sjöfart för 7 procent och omvandlings- och distributionsförluster och förluster i kärnkraften för 27 procent.

Utsläppen av växthusgaser behöver enligt Naturskyddsföreningen minska med 40 procent inom Sverige till år 2020 och med minst 90 procent till år 2050. Det svenska klimatmålet är lätt att tolka som att det överensstämmer med Naturskyddsföreningens 40 procentsmål. Men i praktiken innebär det svenska målet endast att de delar av Sverige som inte ingår i EU:s utsläppshandel, den

s.k. icke-handlande sektorn, t ex transporter ska minska utsläppen med 27 procent inom Sverige. Övriga 13 procent av de planerade utsläppsminskningarna bidrar inte till den svenska klimatomställningen och kan genomföras utanför EU. Målet för den sk. handlande sektorn vilken omfattar svenska energiföretag och energiintensiv industri, sätts numera på EU-nivå och därmed kan den svenska klimatpolitiken inte lika lätt påverka dessa utsläpp på nationell nivå. Sverige har minskat utsläppen med drygt 11 procent från 1990 så för att klara regeringens modesta mål, på 27 procent till 2020, återstår inte så mycket.

Enligt Naturskyddsföreningens beräkningar behöver utsläppen minska i en jämn takt till år 2050 för att inte lämpa över en ohanterlig börda på våra barn. Detta motsvaras av ca fem procents minskning per år. Sverige minskade utsläppen med ca 3 procent mellan 2007 och 2008. I den officiella svenska statistiken räknas även en del åtgärder som görs utanför Sverige. 3 procent är betydligt lägre än den årliga minskning om ca fem procent som Naturskyddsföreningen anser behövs inom Sverige. Utsläppen i utvecklingsländer måste också kraftigt begränsas och därför är vår gemensamma utmaning dubbel – minska utsläppen i vårt land samtidigt som det behövs stora ekonomiska resurser till utvecklingsländerna (utöver biståndet) för att möjliggöra deras klimatomställning.

4. Metod, svarsfrekvens och poängsättning

Under mars månad 2010 skickade Naturskyddsföreningen ut en webbaserad enkät till landets alla kommunchefer. Kommuncheferna har ofta delegerat svarsarbetet till medarbetare.

Många av frågorna krävde ett omfattande arbete för att få fram svaren och vi är ytterst tacksamma för den tid som lagts ner på kommunkanslierna runt om i landet för att fylla i enkäten. Svarsfrekvensen ökar konstant sedan första gången Naturskyddsföreningen genomförde Klimatindex . Hela 222 av landets 290 kommuner har svarat (drygt 76 procent) vilket är en hög svarsfrekvens i jämförelse med liknande undersökningar. I Klimatindex 2007 deltog 209 kommuner. Antalet svarande kommuner, 222 stycken, är basen för de procenttal som uppges i rapporten om inte annat sägs.

Efter att den ordinarie svarstiden gick ut har svarstiden förlängts för att så många som möjligt skulle få möjlighet att svara. Naturskyddsföreningen har också aktivt påmint kommunerna om att svara genom mejl och telefon.

Frågebatteriet har utvecklats och förändrats en hel del sedan 2007, liksom 2007 års enkät inte var lik den från 2005. Det innebär att det inte är helt relevant att jämföra en kommuns placering i de tre resultaten. Däremot kan det vara relevant att jämföra resultat i enskilda frågor som rör samma områden över åren. I årets enkät bedömer vi faktiskt genomförda åtgärder i högre grad än tidigare.

I tidigare enkäter var en del av frågorna av självvärderande karaktär. För att på ett bättre sätt återspegla ambitionen och hastigheten i kommunernas arbete har Naturskyddsföreningen 2010 valt att göra ett par nedslag med frågor som är bra exempel på framtidsinriktat arbete för att minska klimatpåverkan från transporter, maten, fastighetsbeståndet etc.

I Klimatindex 2010 utses de bästa kommunerna som har både bredd och hög ambition i klimatarbetet. Därutöver ges extra uppmärksamhet till de kommuner som är bästa exempel på klimatomställning inom respektive huvudområde.

4.1 Maxpoäng och poäng per delområde

Frågorna i ”Klimatindex 2010” är indelade i några huvudgrupper som är avgörande för att kunna bedöma om en kommun är framgångsrik i sitt klimatarbete. I förenklade termer behandlar Klimatindexet områdena bilen, biffen och bostaden samt kommunens övergripande styrning i form av mål och hur mycket kommunen faktiskt minskat sina utsläpp ur ett närhistoriskt perspektiv. Därutöver anläggs ett näringsperspektiv genom frågor om gröna jobb samt ett internationellt perspektiv om hur kommunen bidrar till att minska klimatpåverkan i utvecklingsländer genom konkreta internationella projekt.

Huvudområden i Klimatindex 2010	Maxpoäng för området
Klimatmål, historiska utsläppsförändringar	26
Smarta transporter, kommunikation och samhällsplanering	27
Energiomställning och kommunens fastigheter	22
Matens klimatpåverkan	4
Internationella perspektiv	4
Gröna jobb	4
Goda exempel i klimatarbetet	3
Maxpoäng	90

Poängsättningen och därmed Klimatindexet baseras på kommunernas egna svar och Naturskyddsföreningen har inte ifrågasatt eller sakgranskat dessa. Det fanns i enkäten en del öppna frågor som hade som delsyfte att säkerställa att den som svarade tolkat frågan korrekt. Om någon vill följa upp kommuners svar finns svaren på alla delfrågor på www.naturskyddsforeningen.se/klimatindex.

Merparten av frågorna besvaras med ja, nej och vet ej. I några frågor har kommunerna ombetts att uppge en siffra eller att beskriva sitt arbete. En del kommuner har efterfrågat riktlinjer för hur de ska svara eftersom det saknas statistik och nationellt vedertagna definitioner. Det finns indikationer på att kommuner tolkat instruktionen om vad som krävs för att svara ja på olika sätt. T ex kan vissa kommuner tolkat frågan om LED-lampor så att kommunen måste ha 100 procent LED-lampor i kommunens utomhusbelysning för att kunna svara ja. Andra kommuner kan ha tolkat frågan som att det räcker att ha installerat ett antal LED-lampor för att svara ja. Naturskyddsföreningen har inte haft resurser att granska alla kommuners svar utan har bedömt de svar som kommit in. För att öka jämförbarheten mellan kommuner uppmuntrar Naturskyddsföreningen nationella initiativ som tar fram enhetliga definitioner, statistik etc för att bedöma det lokala klimatarbetet på ett rättvisande sätt.

4.2 Poängsättningen per delområde

Den första huvudgruppen rör klimatmål och hur kommunernas utsläpp förändrats de senaste åren. Maxpoängen för detta område var 26 poäng. I detta område har något större fokus lagts vid reella utsläppsminskningar från 1990 till nu, jämfört med i Klimatindex 2007 där klimatmålen gavs större vikt. Mätbara, ambitiösa klimatmål som omfattar kommunens geografiska områden ger höga poäng. För att poängtera behovet av att leverera årliga utsläppsminskningar ger höga årliga utsläppsminskningar i närhistorisk tid (1990 och framåt) höga poäng. Att utsläppsminskningar följs upp med politiskt beslut ger poäng. Det andra stora frågeområdet rör kommunens transporter

och samhällsplanering. I detta område fanns maximalt 27 poäng att få. Här finns mindre skillnader i vilka frågor som ställts jämfört med tidigare enkäter. Transporter och hur kommunen planerar samhället för att minska fossila transporter är och förblir en av de viktigaste redskapen en kommun har för att utöva klimatpolitik. Grundläggande för att få poäng och för att kunna påverka klimatförändringarna från trafiken är att ha en plan. Kommuner som minskar klimatpåverkan från flyget genom att undvika flyg vid kortare sträckor, som ersätter resor med videokonferenser och erbjuder anställda bilpooler, tjänstecyklar, kollektivtrafik kort får poäng.

För att belöna kommuner som underlättar klimatvetliga transporter ställdes en fråga om hur stor del av väg- och transportinvesteringarna som gick till gång- och cykeltrafik respektive kollektivtrafik. Kommunerna fick poäng för en hög andel miljöbilar och om kommunen faktiskt följer upp vilket bränsle de använder eftersom det är avgörande för att minska klimatpåverkan.

Eftersom externa köpcentra genererar kraftigt ökade utsläpp från trafiken fick kommuner som begränsar köpcentra poäng för det. Poäng gavs till kommuner som aktivt använder samhällsplaneringen för att minska utsläppet t ex genom lokalisering av bebyggelsen och planering för prioritering av kollektivtrafik och gång- och cykeltrafik. Kommunerna fick också poäng för konkreta unika goda exempel inom delområdet.

Energiomställningen ägnades större intresse än i de två tidigare mätningarna genom fler frågor kring kommunens bostäder, lokaler och energianvändning. Detta område kunde ge maximalt 22 poäng. Lösningarna för att energieffektivisera bostäder och annat har kommit långt de senaste åren och Klimatindex 2010 belönar de kommuner som bejakat den nya gröna tekniken. De enskilda frågor inom området som ger högst poäng är frågorna om energieffektiviseringsmål och om faktisk energianvändning i kommunens lokaler och bostäder, där kommuner vars energianvändning är bättre än, eller ligger lite över, Boverkets byggregler för nybyggnation har premierats. Vid bedömningen har hänsyn tagits till Boverkets tre klimatzoner.

Kommuner som bestämt sig för att bara köpa in Bra miljöval el får något fler poäng än kommuner som köper in produkt-specificerad förnybar el. Oavsett vilken energikälla som används är det allt mer tydligt att energianvändningen måste effektiviseras. Kommuner som har energieffektiviseringsmål som överstiger EU:s mål –20 procents effektivisering till år 2020– får höga poäng, även om EU:s mål vare sig är bindande eller tillräckligt ambitiöst. Byggnader har en lång livstid, så energikrav vid nybyggnation som är bättre än Boverkets byggregler får höga poäng. Nybyggda fastigheter står för en mycket liten del av energiförbrukningen så kommuner som ställer energieffektiviseringskrav vid ombyggnation får poäng. Kommuner som satt in LED-lampor i utomhusbelysningen får poäng som ett konkret exempel på en klimatfrämjande och kostnadsbesparande åtgärd. Kommuner som tar energideklarationerna på allvar genom att både genomföra sitt lagliga tillsynskrav och att själva energideklarera får poäng.

Matens klimatpåverkan har uppmärksamats allt mer. För första gången har Naturskyddsföreningen ställt frågor om åtgärder för att minska klimatpåverkan från matområdet. Kommuner som har mer vegetarisk mat i skolorna och som samlar in matavfall för rötning till biogas får poäng. Maxpoäng för matområdet är fyra poäng.

Näringspolitiken och en grönare tillväxt är avgörande för att få stöd för och öka hastigheten i klimatomställning.

Därför ställs i årets enkät frågor om gröna jobb. Insatser för att stimulera gröna jobb som bidrar till klimatomställningen, t ex s.k. green tech-jobb, kan ge fyra poäng. Området är viktigt, och vedertagna definitioner av vad som betraktas som gröna jobb eller hur man säkerställer att ett jobb bidrar till klimatomställningen behöver tas fram.

Klimatarbetet måste alltid stå på tre ben – inhemska utsläppsminskningar samt samarbete med utvecklingsländer så att de kan minska sina utsläpp och anpassa sig till den klimatförändring som sker. Därför ställs i årets enkät frågor om internationella perspektiv. Även om Sveriges kommuner skulle uppnå goda resultat är det avgörande att andra länder lyckas med sitt klimatarbete om klimatförändringarna skall hejdas därför kan kommunerna få upp till fyra poäng för samarbete med utvecklingsländer.

Slutligen ställdes en öppen fråga om det fanns andra klimatåtgärder som inte tidigare kommit fram i enkäten som kommunen ville lyfta fram. Den kan ge tre poäng extra.

På www.naturskyddsforeningen.se/klimatindex finns frågorna och detaljer om poängsättningen för de frågor som ingår i enkäten.

5. Övergripande resultat: totalvinnare 2010

De fyra toppkommunerna i Klimatindex 2010, Östersund, Stockholm, Malmö och Växjö fick bra resultat även i de tidigare Klimatindexen då frågorna och poängsättningen var annorlunda. Östersund har fått 69 av max 90 poäng. Malmö fick höga poäng på energiomställningen medan Stockholm ligger bra till inom trafik och samhällsplanering. Växjö hade högre poäng på avsnittet med klimatmål och genomförda utsläppsminskningar. Östersund har högst poäng på smarta transporter och samhällsplanering och får sammanlagt högst poäng av de fyra.

Klimatindex 2010 visar att Östersund, Stockholm, Malmö och Växjö alla har en imponerande bredd och djup i sitt klimatarbete och är välförtjänta segrare. Växjö lyfter fram, som exempel på en klimatsatsning som kommunen anser vara mest unik och/eller framgångsrik, sina två nybyggda 8-våningspassivhus med en mycket låg energinivå. Stockholm har infört trängselskatt och bestämt att nya bostäder max får dra hälften av Boverkets byggregler. Östersund anger som ett exempel på sina trafiksatsningar att kommunkontoret har en särskild avdelning för grön

trafik som genom aktiv information ökat antal fordon som tankar kommunens egen biogas. Malmö lyfter att bl.a. arbete med Solar city Malmö som nu blivit Solar Region Skåne vilket har ökat intresset för solanläggningar i regionen och gynnat näringslivet.

Storstäderna har ofta bättre möjligheter att få höga poäng i enkäten, framför allt på grund av att de har större resurser och en större bredd i klimatarbetet vilket ger höga poäng i Klimatindexet.

Bland förortskommunerna ligger Sundbyberg i topp. Kommunen har ett mycket bra energieffektiviseringsarbete och är den kommun i Klimatindex 2010 som fick mest poäng i detta delmoment.

Bästa glesbygds kommun är Åre med 44 poäng. Bästa pendlarkommun är Vänersborg medan Ulricehamn toppar bland de varuproducerande kommunerna. Lidköping, Åmål och Aneby toppar varsin av de minsta kommungrupperna i landet. Se bilagorna för mer detaljerad information om ranking utifrån fler kriterier som län och kommungrupp i enlighet med SCB:s kommunuppdelning.

Toppkommunerna i Klimatindex 2010

Kommun	Län	Kommuntyp	Poäng	Placering
Östersund	Jämtlands län	Större städer	69	1
Stockholm	Stockholms län	Storstäder	66	2
Malmö	Skåne län	Storstäder	65	3
Växjö	Kronobergs län	Större städer	65	3
Örnsköldsvik	Västernorrlands län	Större städer	64	5
Ulricehamn	Västra Götalands län	Varuproducerande	63	6
Umeå	Västerbottens län	Större städer	60	7
Sundbyberg	Stockholms län	Förortskommuner	60	7
Eskilstuna	Södermanlands län	Större städer	60	7
Botkyrka	Stockholms län	Förortskommun	59	10
Uppsala	Uppsala län	Större städer	59	10

6. Resultat i de olika delmomenten

6.1 Klimatmål och historiska utsläppsförändringar

Om de frågor som är grunden för bedömningen för delområdet

Naturskyddsföreningen anser att en av samhällets första åtgärder för att komma tillrätta med klimatproblemen är att sätta politiska mål som sedan blir riktlinjer för beslut om styrmedel och konkreta åtgärder. På så sätt kan effekterna av styrmedlen utvärderas för att eventuellt kompletteras. Mål bör sättas globalt, på EU- nivå lokal -och nationell nivå. Kommunen har givetvis bäst möjligheter att styra kommunens egen verksamhet. Men de kommuner som kommit längst försöker också göra en insats genom att sätta mål för sitt geografiska område, mål som sedan kan bli styrande för kommunens arbete på alla områden.

Toppkommuner inom delområdet

Det var fyra kommuner som klarade maxpoängen 26 i delmomentet ”Klimatmål och historiska utsläppsförändringar”: Växjö, Södertälje, Huddinge och Botkyrka. De har alla ambitiösa mål för minskningar av utsläppen för kommunen som geografiskt område. De följer upp hur utsläppen förändras i hela kommunen och de har fått högsta poäng för faktisk minskad klimatpåverkan. De ställer också krav på de kommunala bolagen att minska utsläppen. Sju andra kommuner saknar bara en poäng från full pott: Eskilstuna, Fagersta, Kalmar, Stockholm, Örnsköldsvik, Halmstad och Kristianstad.

Kommunernas klimatmål

79 procent av de svarande kommunerna har antagit ett sektorsövergripande politiskt antaget klimatmål. Det är en ökning jämfört med 2007 då 57 procent av kommunerna svarade att de hade klimatmål. 64 procent av kommunerna har ett mål som dessutom är mätbart. Mer än hälften, 56 procent av de svarande kommunerna, har mål för kommunen som geografiskt område. 14 procent av kommunerna som svarat på enkäten har mål bara för kommunens egen verksamhet.

För att få en bild av vad kommunerna riktar in sitt klimatarbete på, fick kommunerna svara på en öppen fråga om hur kommunernas klimatmål är formulerat. Målen har sedan jämförts med de mål som Naturskyddsföreningen menar är nödvändiga för Sverige dvs. 40 procents minskning till 2020 från år 1990.

37 kommuner har i sina svar formulerat utsläppsmål som ligger nära eller överensstämmer med de krav som Naturskyddsföreningen ställt. Det vill säga att utsläppen av växthusgaser (från kommunens egen verksamhet eller kommunen som geografisk enhet) år 2020 ska vara minst 40 procent lägre än utsläppen år 1990. År 2007 var det 23 kommuner som hade mål för kommunen som geografiskt område som ligger i linje med 40 procent. Malmö och Kalmar vill minska med 100 procent till 2030, Trollhättan med 45 procent till 2010 och Stockholm med 44 procent till 2015.

I vissa kommuner läggs allt mer av verksamheten ut på kommunala bolag. Därför är det relevant att fråga om kommunens klimatarbete omfattar de kommunala bolagen. 73 procent av kommunerna säger sig ställa lika tuffa klimatkrav på sina kommunala bolag som på kommunens egen verksamhet. 14 procent av de svarande kommunerna vet inte vilka krav som ställs på de kommunala bolagen. En något mindre andel (13 procent) svarade att det ställs olika krav på kommunens verksamhet och de kommunala bolagen.

Historiska förändringar av koldioxidutsläpp

På frågan om kommunen har antagit ett politiskt beslut att följa upp hur utsläppen över tid förändras svarar 64 procent jakande. Ungefär en tredjedel av kommunerna har inte tagit ett beslut om uppföljning av utsläpp.

En majoritet, 63 procent, hävdar att utsläppen av växthusgaser har minskat, medan 11 procent angav att de ökat och 26 procent vet inte hur utsläppsförändringen ser ut. Kommunerna uppmanades i enkäten att ange sina utsläppsminskningar, med ett basår, så nära 1990 som möjligt, och ett mållår, så nära 2020 som möjligt. Då visade det sig att 31 procent av kommunerna som svarat att kommunen minskat sina utsläpp, inte kunde eller valde att inte svara på frågan om hur stor minskningen var. Hur dessa kommuner

vet att de minskat sina utsläpp framkom inte i klimatin-
dexenkäten. Av de svarande kommunerna var det dock 53
procent som lämnat ett kvantifierbart svar.

Kommunerna kunde välja att räkna ut sin utsläpps-
förändring på tre sätt: kommunen som geografiskt område,
kommunen som verksamhet (inklusive kommunala bolagen)
och kommunens verksamhet (exklusive kommunala bolagen).

Bland de kommuner som angett 1990 som basår har
Hammarö angett att utsläppen i kommunen som geo-
grafiskt område minskat med 69 procent, Östersund och
Botkyrka har angett 52 procents minskning. Det är mycket
jämfört med den nationella minskningen under perioden
som är 12 procent.

Räknar man utsläppsminskningar per år är det
Askersund som redovisar den största utsläppsminskningen
i sitt geografiska område med 10 procentenheter per år strax
följd av Sundsvall med 8,2 procentenheter. Bland de som
redovisat utsläppen bara för den egna verksamheten är det
Arvika som lyckats bäst med 30 procents minskning per år
mellan 2007 och 2009.

6.2 Smarta transporter, kommunikation och samhällsplanering

Om de frågor som är grunden för bedömningen för delområdet

I Klimatindex 2010 ger transport och samhällsplanerings-
området mycket poäng. Sverige har i internationell jämförelse
större utsläpp från transporterna än andra länder. Den egna
verksamheten ska vara ett föredöme för andra men det som
ger störst effekt på de klimatpåverkande utsläppen är hur
kommunen planerar samhällsutbyggnaden. I och med plan-
monopolet har kommunen stora möjligheter att påverka
utsläppen. Ett samhälle som inte aktivt underlättar för
invånarna, företag etc. att kommunicera eller transportera
sig med liten klimatpåverkan skapar högre utsläpp och
försvarar för företag och invånares egna försök att minska
sin klimatpåverkan. Externa köpcentra genererar kraftigt
ökade utsläpp från biltrafiken.

Toppkommuner inom delområdet

Totalt i enkätfrågorna ”Smarta transporter, kommunika-
tion och samhällsplanering” har Östersund fått flest poäng
(69 av max 90 poäng). På andra plats, bara en poäng efter
finns Hässleholm, Stockholm och Örebro. Alla dessa har
respolicy med avståndsgräns för flyg, bilpool och tjänste-
cyklar samt klimatkrav i upphandlingar.

Kommunens kommunikation, egna transporter, och tjän- steresor

Mer än 2/3 av de svarande kommunerna har någon form av
policy- eller plandokument för att minska klimatpåverkan
från transporter och klimat. Det är oklart i vilken mån do-
kumentet styr den egna verksamheten eller om de gäller
transportarbetet i hela kommunen.

Mer än varannan av de svarande kommunerna ställer
klimatkrav i samband med upphandling av persontrans-
porter. Klimatkrav är något mindre vanligt bland småkom-
muner och glesbygdskommuner vilket kan tänkas bero på
att utbudet av entreprenörer inom t ex taxi är litet. Det finns
dock även stora kommuner i områden med stark konkur-
rens som inte utnyttjar upphandlingen till att minska
miljöbelastningen. Det gäller t ex Helsingborg, Huddinge,
Järfälla, Karlstad, Kristianstad, Luleå, Norrköping och
Lidingö.

I var femte kommun finns numera regler för hur lång en
resa måste vara innan personalen kan välja flyg. Av de tre
storstäderna finns sådana normer i Stockholm och Göteborg,
men inte i Malmö. Vanligast är flygnormer bland större
städer (över 50 000 inv). Även många småkommuner i gles-
bygd (t ex Kinda, Jokkmokk och Sunne) har regler. Mest
ovanligt är flygnormer i storstädernas kranskommuner.

Ett område som utvecklats betydligt sedan Klimatindexet
2007 är videokonferenser. I 2007 års enkät svarade bara två
kommuner att de använde sig av telefon- eller videokonfe-
renser i någon större utsträckning. I 2010 års enkät svarar
25 kommuner att de har en utvecklad ”videokonferenskul-
tur”. I täteten går ett antal små glesbygdskommuner i inlan-
det som t ex Dorotea, Lycksele, Malå, Sorsele, Svenljunga
och Älvdalen där videokonferenser sannolikt blivit ett ef-

fektivt sätt att hantera de långa avstånden och minska resandet. Enstaka större kommuner som t ex Malmö, Växjö, Örebro och Umeå hänger också med.

En annan stor förändring som inträffat är att kommunen erbjuder anställda att utnyttja kommunens bilar utanför arbetstid, s.k. kommunala bilpooler. I nästan 2/3 av de svarande kommunerna finns sådana system. Andelen kommuner som håller med tjänstecyklar har stigit från 70 till 80 procent. Stöd till anställdas kollektivtrafikresande till jobbet är vanligt bland relativt stora kommuner, men förekommer knappast i glesbygdskommuner. Av storstäderna har Stockholm och Malmö sådana system, men inte Göteborg. Det framgår dock inte hur många av de anställda som använder sig av dessa bilpooler, tjänstecyklar och kollektivtrafikkort.

Övergången till miljöbilar har gått snabbt inom kommunerna. 2007 hade var femte kommun en miljöbilsandel över 50 procent. 2010 ligger varannan kommun på denna andel. Sex kommuner, Hallstahammar, Knivsta, Tjörn, Uppvidinge, Lessebo och Vadstena, uppger att alla kommunens bilar numera är miljöbilar. I ytterligare tolv är andelen över 90 procent.

Samtidigt är det oklart i vilken mån alternativbränslebilar verkligen körs på förnybara drivmedel. Av de 185 kommuner som anger miljöbilsandel, följer 109 upp bränsleanvändningen, dvs. 76 gör det inte. Två av dem som anger 100 procents miljöbilsandel saknar uppföljningssystem – Hallstahammar och Vadstena.

Samhällsplanering

Drygt 60 procent av de svarande kommunerna anser att de har en översiktsplan som är inriktad på att minska koldioxidutsläppen t ex genom att gynna kollektivtrafiknära lägen och underlätta för kollektivtrafik och cykling. 75 av 222 svarande, dvs. över en tredjedel anser att kommunens översiktsplan inte tar sådana hänsyn.

När det gäller satsningar på den kommunala transportinfrastrukturen är spännvidden stor. Vissa tycks satsa huvuddelen av kommunens transport- och väginvesteringar på att bygga ut vägnätet, andra går i rakt motsatt riktning.

Bland större städer utmärker sig Lund, en kommun som myntat uttrycket bilsnål samhällsplanering, där hela budgeten går till cykel- gång- och kollektivtrafik. På samma sätt arbetar Essunga, Hässleholm, Lerum, Ulricehamn, Mullsjö, Hylte och Gullspång och använder hela sin budget till cykel- och kollektivtrafik. Både Göteborg och Malmö satsar 2/3 av budgeten på kollektivtrafik och cykel, i Stockholm är andelen 10-15 procent. En del kommuner har påtalat att det är svårt att beräkna svaren på frågan om investeringar.

En ökning av antalet kommuner som arbetar med frågan om lokalisering av externa köpcentra i kommunen kan märkas. 53 kommuner har svarat ja på frågan om kommunen har tagit något beslut för att tydligt begränsa etablering av externa köpcentra i kommunen. 2005 svarade 8 kommuner att de arbetade med frågan medan 36 kommuner sade sig arbeta med frågan 2007.

6.3 Energiomställning och kommunens fastigheter

Om de frågor som är grunden för bedömningen för delområdet

Jämfört med Klimatindex 2007 har större betoning lagts i Klimatindex 2010 på energieffektivisering som ett kraftfullt redskap för att klara klimatomställningen. Det räcker inte att övergå från fossila bränslen till alternativa bränslen. Den totala energianvändningen behöver minska i absoluta tal. I en rapport som Naturskyddsföreningen presenterade 2008 framkom att energieffektivisering i Sverige med 50 procent är både möjlig och önskvärd till år 2030.

Mycket har också hänt. Ny teknik har flyttat fram positionerna och gjort det möjligt att dramatiskt minska energianvändningen i t ex fastigheter både vid nybyggnation och i gamla fastigheter som kan renoveras för minskade energikostnader. De investeringar som krävs betalar sig genom minskade energikostnader.

Toppkommuner inom delområdet

Sundbyberg har fått flest poäng i delmomentet ”Energiomställning och kommunens fastigheter” vilket också har stor del i kommunens placering totalt. Partille och

Ulricehamn kommer på delad andraplats. Bara 26 kommuner har mer än hälften av det totala antalet poäng i detta moment.

Energianvändningen i kommunen

Klimatindex 2010 visar på en stor variation mellan kommunernas energianvändning. De har angett energianvändningen till mellan 30 kWh/m² och 394 kWh/m². Förvånansvärt många har inte fyllt i eller vet inte storleken på sin energianvändning. En möjlig förklaring till de stora skillnaderna i kommunernas svar är att vissa kommuner feltolkat frågan och angett endast elåtgång och inte även uppvärmning eller tvärtom. Det är en skillnad beroende på vilka energikällor som används. Det är t ex stor skillnad i verkningsgrad på en pelletspanna och elpanna.

Så lite som 12 kommuner har en energianvändning för sina befintliga bostäder och lokaler som ligger under ett snitt av Boverkets rekommendationer för bostäder och lokaler för nybyggnationer (exklusive elvärme) med hänsyn tagen till landets tre klimatzoner. Ytterligare 18 kommuner har en energianvändning som ligger upp till 25 procent över Boverkets byggnorm för nybyggnation.

Vilken el köper kommunen?

Mer än hälften av de kommuner som svarat på klimatindex 2010 ställer krav på sina inköp av el. Det vanligaste kravet är el med Naturskyddsföreningens miljömärkning Bra Miljöval. 27 procent av kommunerna kräver att den el som handlas är Bra Miljövalmärkt. 17 procent av kommunerna ställer krav på produktspecificerad förnybar elprodukt. 13 procent av de svarande kommunerna vet inte vilka klimatkrav som ställs på den el som används i kommunen.

Energieffektivisering

Många kommuner har antagit mål för energieffektivisering. Målsättningarna är dock ganska låga men 24 kommuner har valt att prioritera en energieffektivisering i linje med EU:s mål på 20 procents energieffektivisering till 2020 eller har högre mål.

Kommunerna har fått frågor om vilka energikrav de ställer vid nybyggnation. 52 av kommunerna har krav vid nybyggnation som är tuffare än Boverkets krav. Hälften av dessa har krav som är max 65 procent av Boverkets krav. I analysen av svaren har Naturskyddsföreningen utgått från att kommunernas energinivå inte innefattar elvärme och alla kommuners svar har räknats om utifrån de tre klimatzoner som gäller i Boverkets byggregler.

Vid ombyggnation/större renoveringar av kommunägda lokaler och bostäder, ställer 77 procent av de svarande kommunerna krav på energieffektivitet.

En konkret åtgärd för energieffektivisering är installation av den nya energisnåla belysningstekniken med LED-lampor i utomhusbelysning (väg- och gatubelysning). Kostnaden för el i utomhusbelysning är ansevärd och åtgärder för att minska energianvändningen är därför ofta lönsamma för kommunen. 29 procent av kommunerna har svarat att de tagit beslut om eller redan satt in LED-lampor.

Enligt lag ska alla kommuner bedriva tillsyn av fastighetsägare så att de lämnar in energideklarationer för nybyggda fastigheter och inför försäljning för befintliga byggnader. Kommunen skall även energideklarera kommunens fastigheter. Men, Klimatindex 2010 visar att 29 procent av kommunerna inte gjort en eller båda av dessa åtgärder eller har svarat vet ej på frågan.

6.4 Matens klimatpåverkan

Om de frågor som är grunden för bedömningen för delområdet

Nästan en tredjedel av den individuella klimatpåverkan kommer från maten. Det som har störst klimatpåverkan är vilken mat man äter och störst effekt på klimatet har kött. Att äta mindre kött är en bra klimatåtgärd som också sänker matkostnaderna. Även genom att minska matsvinnet kan klimatbelastning gå ner. I storhushåll slängs nästan 20 procent av den inköpta maten idag. Enbart svenska hushåll beräknas slänga 900 000 ton mat i onödan varje år. Den mat som slängs eller måste kasseras är i sig en värdefull resurs som ska användas. Det kan bli kompostjord, biogödsel eller biogas. Om matavfall samlas in för rötning till biogas gör klimatet en dubbel vinst (men det är förstås inte bättre än att minska svinnet). Dels minskar utsläppen av metangas, som uppstår vid kompostering, vilken är en stark växthusgas, dels kan biogasen ersätta fossila bränslen. Två kilo matavfall omvandlat till biogas kan driva en personbil 2,5 kilometer!

Toppkommuner inom delområdet

Sju kommuner fick full poäng (4) i delmomentet ”Matens klimatpåverkan”: Eskilstuna, Haninge, Höör, Malmö, Sundbyberg, Uppsala och Östersund. De har alla en vegetarisk dag i skolan samt insamling av kompost för biogasåtervinning både från hushåll och från kommunens egen verksamhet.

Vegetarisk dag i skolan och biogas av matavfall

14 kommuner har infört minst en vegetarisk dag i skolan, en s.k. grön dag. Det motsvarar 6 procent av de kommuner som besvarat enkäten. Det finns ingen koppling mellan kommunernas storlek eller placering i landet. Över 50 procent av de svarande kommunerna har kryssat i svarsalternativet att de infört andra klimatåtgärder på matområdet.

43 procent av kommunerna som svarat på enkäten har insamling av matavfall för rötning till biogas i kommunens verksamhet och 38 procent har det för hushållen i kommunen.

6.5 Internationella perspektiv

Om frågorna som är grunden för bedömningen inom delområdet

Det viktigaste bidraget en kommun kan göra för det internationellt klimatarbete är goda insatser på hemmaplan. Men, för att klara den globala klimatutmaningen behöver Sverige lägga lika stor kraft på att samarbeta med utvecklingsländer så att de kan utvecklas på ett klimatriktigt sätt. Kommunallagen tillåter inte att kommuner finansierar internationellt arbete med egna medel. Men, det finns trots dessa begränsningar mycket en framsynt kommun kan göra för att bidra till att utvecklingsländer kan minska sina utsläpp. Kommunerna fick ange konkreta exempel på hur de arbetar för att minska utsläppen av växthusgaser i utvecklingsländer. De fick även berätta om de samarbetar med kommuner i andra länder t ex via vänortarbetet, Local Governments for Sustainability (ICLEI), biståndsarbete, Millenniumkommunsarbete el dyl för att minska klimatpåverkan i utvecklingsländer. Genom målinriktat internationellt samarbete inom områden där kommunen har hög kompetens kan man också stimulera andra att öka tempot i sitt klimatarbete och öka kunskap om behovet av att ta ett klimatansvar som också gynnar fattiga i andra delar av världen.

Toppkommun inom delområdet

24 kommuner har fått full poäng i delmomentet. Av dessa löser Åmåls projekt med Manafwa ett viktigt problem i Uganda, nämligen avsaknaden av rent vatten, och kniper därmed toppplatsen. Samtidigt drivs pumparna med förnybar energi vilket är betydligt bättre än om de drivits av kolkraft som ofta sponsrats av Världsbanken. Samtidigt bidrar Åmål till återvinning av avfall.

Samarbete för att minska utsläppen i utvecklingsländer

Var femte kommun som svarat på klimatindex 2010 uppger att de har någon typ av klimatrelaterat internationellt samarbete. Överlag har dessa kommuner en väldigt seriös inriktning på sina projekt. Det finns flera goda exempel på

målinriktade samarbeten via de tekniska kontoren och deras motsvarighet i tredje världen om avfallshantering och vattenrening. Utöver Åmål förtjänar även Vänersborgs samarbete med Omaruru i Namibia om upprättande av en avfallsstation för att få bort eldningen av sopor direkt i avfallsupplaget och därmed minska luftburna emissioner liksom Växjö's engagemang med en kommun i Sydafrika kring bl.a. plan- och byggfrågor, teknisk infrastruktur och miljö förtjänar att omnämnas.

6.6 Gröna jobb

Om de frågor som är grunden för bedömningen för delområdet

Klimatomställningen rymmer också möjligheter. Många kommuner har bejakat detta. Klimatarbetets chanser att bli framgångsrikt ökar om kommunernas närings- och tillväxtstrategier som främjar näringsliv och arbetstillfällen går hand i hand med klimatomställningen. Legitimiteten och stödet för klimatomställningen ökar om man kan gynna gröna jobb som bidrar till minskad klimatpåverkan. Inte minst handlar det om att stimulera näringslivet att gå före med ny teknik och andra framsynta lösningar som kan ge jobb i en växande sektor. Det här brukar kallas för ”gröna jobb”. Det kan handla om utveckling av förnybara energikällor eller om energieffektivisering. Det är svårt att utifrån de korta beskrivningarna utse någon kommun som speciellt sticker ut inom delområdet.

Konkreta exempel på åtgärder som främjar gröna jobb

I Klimatindex 2010 har kommunerna fått svara på en öppen fråga vilka konkreta exempel på stimulanser för att skapa gröna jobb som kommunen gjort. Det saknas tydliga definitioner av vad gröna jobb som bidrar till en positiv klimatomställning, är vilket är ett troligt skäl till att inte fler än 70 kommuner besvarat frågan.

41 kommuner har angett konkreta åtgärder för att stimulera utvecklingen av gröna jobb. Det kan handla om olika åtgärder för mer biogasproduktion, för vindkraftsetablering och annan förnybar energi. Men det kan också vara mer klassiska näringslivsåtgärder för att locka ”clean-tech”-inriktade företag att etablera sig i kommunen. En del av detta handlar om att helt enkelt locka företag till orten. Ett exempel på det är projektet ”teknikdalen” i Borlänge där förutsättningar skapas för nya miljöteknikföretag att etablera sig, ett annat är ”Malmö Clean Tech City” där målet är en stad med unik miljöteknikprofilering.

Andra exempel är Östersund som startat ett projekt för att utveckla elbilar i vintermiljö eller Söderhamn som arbetar för att etablera ett vindkraftssupportcentrum.

6.7 Goda exempel i klimatarbetet

I den sista frågan i enkäten har kommunerna fått svara helt öppet om vilken klimatsatsning som den anser vara mest unik och/eller framgångsrik. Syftet med denna fråga var att fånga in åtgärder som enkätens övriga frågor inte lyckats spegla.

41 kommuner har här fått extra poäng för unika och/eller framgångsrika klimatsatsningar och åtgärder som de har genomfört för att minska klimatpåverkan. De har inte fått poäng för svar kring åtgärder som poängsatts i en annan del av enkäten. En del kommuner har angett fjärrvärmeutbyggnad som i och för sig har varit en viktig klimatåtgärd men det har inte bedömts som unikt och därför har vi valt att inte ge några poäng till detta.

Det intressanta med detta enkätsvar är de många konkreta åtgärder som här beskrivs med kommunens egna ord. En total lista finns på www.naturskyddsforeningen.se/klimatindex. Här finns bara utrymma att nämna några:

- Östersund har skapat en stimulans för byggande av passivhus genom befrielse från tillståndsavgifter för bygglov, byggnmälan mm.
- I Kalmar har 12 familjer som klimatpiloter testat olika klimatsparande åtgärder varje månad och lyckades minska sin koldioxidanvändning med 30 procent
- I Växjö har två åttavånings passivhus byggts med trästomme . Byggnaderna använder 50 kWh/m², då huvudsakligen för varmvatten.
- Västerås ska under en 5-årsperiod satsa 100 miljoner kr på att energieffektivisera kommunala fastigheter
- 300 lägenheter i ett miljonprogramsområde i Alingsås ska byggas om till passivhus och halverar energianvändningen. Även en femavdelnings förskola byggs i passivhusteknik
- Halmstad har en samordnad varudistribution av kommunens egna leveranser vilket har halverat transporterna
- Karlstad har i projektet MiljöVarDag fått drygt 100 deltagande familjer att ändra sina beteende och sina vanor. Familjerna har tillsammans genomfört över 1000 miljöförbättrande åtgärder.
- Jönköpings kommun ska satsa 20 miljoner på att installera solceller på kommunala byggnader. Hittills har solceller installerats på två skolor och ett bad vilket utgör Nordens största solcellsanläggning
- Linköping har Europas enda biogaståg
- Lidköping har utbildat 100 lokala företagare i energieffektivisering och miljömedvetenhet
- Skövde har byggt ut Skövde Arena med 70 procent men energiåtgången ökade bara med 20 procent

7. Slutdiskussion

Det viktigaste resultatet av Klimatindex 2010 är att många av Sveriges kommuner fortsätter klimatarbetet med samma intensitet och höga ambitioner som i tidigare Klimatindex. Det finns flera bevis för att kommunerna intensifierat ansträngningarna sedan Klimatindex 2007.

I 2010 års Klimatindex får kommunerna mer än i föregående Klimatindex poäng för konkreta insatser som enligt Naturskyddsföreningen är bevis på framgångsrik klimatomställning.

Allt fler kommuner ökar sin klimatstyrning. Jämfört med förra Klimatindex har antalet kommuner som har klimatmål ökat från 57 procent till 79 procent av de svarande kommunerna. Fortsätter utvecklingen har snart alla kommuner i Sverige klimatmål.

37 kommuner går före Sveriges nationella mål med klimatmål som är i linje med eller överträffar Naturskyddsföreningens rekommendation till Sverige rörande klimatmålet till år 2020. Politikerna kan låta sig inspireras av dessa kommuner i diskussionerna om den nödvändiga skärpningen av det nationella klimatmålet och de styrmedel som möjliggör att klara målet.

För att de kommunala klimatmålen ska uppnå maximal effekt behöver de omfatta kommunens geografiska område, vilket de också gör i merparten av kommunerna. Klimatmål som gäller för det geografiska området skapar drivkraft för en klimatsmart samhällsplanering, satsningar på kollektivtrafik, hårdare energikrav vid byggande, samarbete med näringslivets green tech-satsningar och mycket mer. Alla de kommuner som framgångsrikt gått före och som också lyckats minska utsläppen stimulerar övriga att också anta klimatmål för klimatarbetet i hela kommunen.

För förvånansvärt många kommuner är det inte självklart att klimatmålen och klimatkraven också omfattar de kommunala bolagen. Det är speciellt viktigt i kommuner där stora delar av den kommunala verksamheten bolagiserats.

En förutsättning för att klimatmålen genererar faktiska utsläppsminskningar är en medveten uppföljning av koldioxidutsläppen i kommunen. En tredjedel av Sveriges kommuner bör, för att inte halka efter övrigas klimatarbete,

fatta politiska beslut om sådan uppföljning. Det finns ett antal kommuner som överträffar de årliga minskningar som Naturskyddsföreningen anser behövs, nämligen fem procentiga årliga minskningar av växthusgasutsläpp. Det kan jämföras med Sveriges årliga minskning som är ca 3 procent per år. Både kommunerna och Sverige som land behöver mer än fördubbla takten för att klara de nödvändiga långsiktiga målen, minus 90 procent till år 2050. Det finns kommuner som minskat utsläppen med ca 4-5 gånger mer jämfört med den nationella utsläppsminskningen.

En förutsättning för både mål och uppföljning av de lokala utsläppen är att det finns bra, jämförbart underlag för att mäta utsläppen. Det är därför oroande att den utsläppsstatistik som kommunerna har att tillgå från nationellt och regionalt håll är bristfällig. Det gör det svårt för kommunen att på ett rättvisande sätt följa upp om klimatinsatserna ger önskade resultat.

De kommuner som får höga poäng i transportavsnittet är både storstadskommuner och andra typer av kommuner. Det är fortfarande få av Sveriges kommuner som aktivt minskar flygets negativa klimatpåverkan. Med tanke på att flygets klimatpåverkan är betydligt större än tågets klimatpåverkan, är det glädjande att var femte kommun har regler för att undvika tjänsteresor med flyg.

Allt fler kommuner inser att det går att minska klimatpåverkan från transporter genom att använda videokonferenser. Små glesbygdskommuner med långa avstånd till centralorter har kommit längre när det gäller att utnyttja videokonferenser än större kommuner. Men ca 200 kommuner har ännu inte en videokonferenskultur vilket är en förvånande hög siffra i telekomlandet Sverige.

En trend som tydligt kan ses i Klimatindex 2010 är att kommunerna inför både åtgärder och ekonomiska incitament till anställda för att hjälpa dem att transportera sig på ett klimatvettigt sätt. Allt fler kommuner tillhandahåller bilpooler, tjänstecyklar och kollektivtrafikkort. Dock är det oklart i vilken grad de anställda använder dessa förmåner. Andelen miljöbilar har ökat snabbt jämfört med 2007. 2010 har varannan kommun en andel över 50 procent, några anger 100 procent. Mer förvånande är att inte alla kom-

muner följer upp om bilarna verkligen körs på förnybara drivmedel, något som kan omintetgöra klimateffekten av miljöbilarna.

Drygt 60 procent av kommunerna anser att de utnyttjar ett viktigt politiskt redskap för att styra mot ett mer fossilfritt samhälle genom att ha en översiktsplan som är inriktad på att t ex gynna kollektivtrafiknära lägen och underlätta för kollektivtrafik och cykling.

För att ta temperaturen i klimathänsyn i samhällsplaneringen följdes den allmänna frågan upp med frågor om prioriteringen i infrastrukturinvesteringar och kommunernas arbete för att minska klimatpåverkan från transporter bl.a genom synen på externa köpcentra. Bilden blev då mer varierad. När det gäller infrastruktur är spännvidden stor. Vissa kommuner satsar mest på vägutbyggnader, andra mest på cykel och kollektivtrafik. Flera kommuner satsar hela sin budget på cykel och kollektivtrafik vilket visar vägen även för andra kommuner. Både Göteborg och Malmö satsar 2/3 av budgeten på kollektivtrafik och cykel. I Stockholm är andelen betydligt lägre, 10-15 procent. Kommunerna har meddelat att det varit svårt att besvara frågan på ett jämförbart sätt då det är svårt att beräkna andelen investeringar.

Antalet kommuner som försöker undvika onödiga transporter genom att inte anlägga externa köpcentra ökar, dock från en låg nivå. 2005 svarade 8 kommuner att de begränsar externa köpcentra, 2007 var det 36 kommuner och 2010 53 kommuner. Det är en ökning, om än från en väldigt låg nivå.

Kommunernas svar visar att det är tydligt att de behöver bli mycket mer konsekventa i att planera samhället på ett sätt som säkerställer att utsläppen från transporterna minskar och klimatmålen nås.

Inom området energiomställning och kommunens fastigheter har femton kommuner mer än hälften av det totala antalet poäng. Det visar att arbetet med energieffektivisering hos kommunerna är eftersatt liksom i riket i stort. Betydligt större insatser krävs.

Med tanke på att energi kostar pengar och kommunerna borde vara kostnadsmedvetna så torde drivkraften att ef-

fektivisera energiförbrukningen vara stor. Enkätfrågorna kring energianvändning visade på förvånansvärt stora skillnader mellan kommunerna. Den stora variationen tyder på ett behov att stödja kommunernas arbete med att mäta och rapportera energianvändningen på ett likartat och jämförbart sätt. Stämmer kommunernas svar finns det ett mycket stort antal kommuner i Sverige som kan antas ha väldigt många s.k. lågt hängande frukter att plocka ner. 70 kommuner har en energianvändning som är 150 procent eller mer av Boverkets byggregler för nybyggnation. En förhoppning är att kommuner med mycket hög energianvändning kan ta kontakt t ex med det dryga tiotal kommuner som redan i det befintliga fastighetsbeståndet har en energianvändning som ligger under Boverkets byggregler för nybyggnation. Då kan resultatet i nästa Klimatindex bli betydligt bättre när det gäller kommunernas energianvändning.

Det är nödvändigt att minska energiförbrukningen i existerande fastigheter, bl.a. med tanke på att ca 98 procent av fastighetsbeståndet är befintliga byggnader och endast några fattiga procent är nybyggnation. Den förestående rustningen av miljonprogrammet ger stora möjligheter att snabbt komma till rätta med den höga energianvändningen.

Naturligtvis är det intressant att många kommuner valt att köpa produktspecificerad förnybar el. Naturskyddsföreningens märkning Bra Miljöval är det krav kommunerna oftast ställer. Flera kommuner har också upptäckt vinsten med att köpa ett eget vindkraftverk, även om vindkraftverket inte alltid finns placerat i kommunens geografiska område.

Ett tjugotal kommuner har gått längre än Sverige gjort på nationell nivå, och vill gå längre än det mål på 20 procent till 2020 som EU satt som en riktlinje för medlemsländernas energieffektivisering. Med tanke på att en effektivare användning av energi sparar mycket pengar för kommunerna är det förvånande få kommuner som på ett strategiskt sätt arbetar med energieffektivisering med ambitiösa mål. Att kommuner är så dåliga på energideklarationer som enkäten visade var ingen överraskning eftersom

Riksrevisionen tidigare gjort samma konstaterande. Men detta är givetvis allvarligt och i flera fall går det stick i stäv med kommunens klimatambitioner och energieffektiviseringsplaner. Detta är speciellt allvarligt eftersom många av deklARATIONERNA visat sig ha stora brister och att tillsynen därför är viktig. Det kan tilläggas att även om en energideklaration har upprättats, så finns inget krav på att de åtgärder som föreslås för att minska energiförbrukningen behöver genomföras.

För de skolor som serverar gröna alternativ en dag i veckan så har klimatpåverkan från den måltiden mer än halverats. Det är få kommuner som valt att införa s.k. gröna dagar. En anledning kan vara att kommunerna inte har kunskap om vad som har störst klimatpåverkan när det gäller mat. Därför arbetar många med transporter och energiförbrukning trots det är själva valet av maten har störst klimatpåverkan inom matsektorn. Hälften av de kommuner som svarar säger dock att man infört klimatåtgärder på matområdet och det är då viktigt att reflektera över vilka åtgärder som har störst climateffekt.

Lite fler än hälften av kommunerna anger att de infört fastighetsnära insamling av matavfall för rötning till biogas i kommunens verksamhet och/eller för hushållen i kommunen. Fler kommuner borde satsa på att nyttja den värdefulla resurs som matavfallet är istället för att se det som ett avfallsproblem.

Genomgående kännetecknas de internationella samarbetsprojekt kommunerna är involverade i av en önskan att öm-

sesidigt stärka varandras kompetens inom kommunal kärnverksamhet på miljöområdet. Projekten finansieras ofta av EU. Det finns flera goda exempel på att kommuner kan göra skillnad i det internationella klimatsamarbetet. Eftersom internationellt samarbete inte är en kommunal kärnverksamhet är det glädjande att det genomgående verkar finnas en vilja att ta till sig erfarenheter från andra aktörer hur kommunerna kan engagera sig på ett professionellt sätt i internationellt samarbete.

Ett fyrtiotal kommuner har fått poäng för konkreta åtgärder som kan antas leda till fler ”gröna jobb” som bidrar till klimatomställningen i kommunen. Flera kommuner i glesbygden har kreativa förslag för att locka nya miljöteknikföretag till kommunen genom att skapa kluster eller miljöer som kan ge mervärden. Detta är uppenbarligen ett område som många kommuner skulle kunna utveckla vilket både kan ge arbetstillfällen och ge kommunen en klimat- och miljöprofil som kan stärka dess varumärke. Det är önskvärt att arbetet med att tydliggöra vad som avses med s.k. gröna jobb ökar möjligheten för kommuner att i nästa enkät på ett mer rättvisande sätt visa hur jobben hänger ihop med klimatomställningen.

De ledande kommunerna visar vägen till framtidens Sverige. Klimatomställningen ger stora möjligheter till kostnadsbesparingar och gröna jobb.

8. Bilagor

Bilagorna till rapporten finns på Naturskyddsföreningens hemsida för Klimatindex för kommuner 2010: www.naturskyddsforeningen.se/klimatindex. Där ligger följande bilagor:

Klimatindexet, alltså placeringen totalt, samt toppkommuner per delområde, per kommungrupp, län etc

Poängsättningen per fråga

Excelarket med alla kommuners svar på alla frågor (utom styrmedelsfrågorna)

Kommuner med klimatmål i linje med minus 40 procent till år 2020

Executive Summary

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Dessutom står vi bakom världens tuffaste miljömärkning Bra Miljöval. Klimat, hav, skog, miljögifter och jordbruk är våra viktigaste arbetsområden. Välkommen att bli medlem, skänka en gåva eller bli företagsponsor. www.naturskyddsforeningen.se | Pg 90 19 09-2 | 08-702 65 00

Bra Miljöval